

Андрій Балендр,
кандидат педагогічних наук, доцент
Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького
ORCID 0000-0003-4610-2830

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИКОРДОННИХ ВІДОМСТВ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЗА ТИПОМ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ

У статті розкрито класифікація прикордонних відомств країн Європейського Союзу (ЄС) за типом підготовки персоналу. Розглянуто типологію відомств та особливості підготовки фахівців з прикордонної і берегової охорони в країнах ЄС. Проведено огляд відомств із функціями охорони кордону та відомчих закладів освіти в країнах ЄС. Прикордонні відомства країн ЄС за типом підготовки персоналу поділено на 4 групи. Перша група включає держави, де прикордонники проходять аналогічну підготовку, що й співробітники поліції. До другої групи належать прикордонні відомства держав, де прикордонники спочатку проходять поліцейську підготовку, а потім також спеціальну підготовку щодо охорони кордону як додаткову частину до базового навчального курсу. У третій групі - держави, де співробітники поліції й прикордонної служби проходять підготовку окремо. До четвертої групи належать держави, де проводиться підготовка співробітників імміграційної служби та фахівців з прикордонного контролю. В статті проаналізовано використання цього досвіду з метою його впровадження в систему професійної підготовки персоналу прикордонного відомства України.

Ключові слова: уніфікована підготовка; персонал прикордонних відомств; країни Європейського Союзу.

Постановка проблеми. Нині процес розбудови українського прикордонного відомства відбувається під впливом значних змін у соціально-політичній ситуації в країні, таких як, наприклад, події на сході країни, що безперечно ускладнює ситуацію на державному кордоні та умови служби персоналу Державної прикордонної служби України (ДПСУ).

В освітній сфері відсутність чіткої національної стратегії інтернаціоналізації освіти ускладнює ефективну інтеграцію вітчизняної освіти до загальноєвропейського та світового освітнього простору. Відкриті ринки праці, право громадян на вільне пересування в межах території Європейського Союзу (ЄС) з метою навчання чи працевлаштування створюють підґрунтя для визначення і формування таких знань, умінь, навичок та кваліфікацій, які б були універсальними для всіх країн ЄС [1].

Відповідно до затвердженої Кабінетом Міністрів України Стратегії розвитку Державної прикордонної служби № 1189-р від 23 листопада 2015 р. метою впровадження якої є забезпечення ефективної реалізації політики у сфері безпеки державного кордону, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні [2] передбачено удосконалення системи підготовки особового складу ДПСУ, зокрема, шляхом впровадження європейських стандартів, обміну досвідом з навчальними закладами правоохоронних органів України та країн ЄС.

Мета статті – обґрунтувати класифікацію прикордонних відомств країн ЄС за типом підготовки персоналу.

Аналіз результатів останніх досліджень. Питаннями розвитку професійної підготовки персоналу українського прикордонного відомства займаються такі вчені як: О. Ставицький, О. Торічний, В. Мірошніченко. Професійну підготовку фахівців з охорони кордонів зарубіжних країн вивчала Н. Ринденко. Практичні аспекти підготовки курсантів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького досліджував І. Блощинський [3] та ін. Аспекти уніфікованої підготовки прикордонників країн ЄС вивчав А. Балендр [4]. Проблемам класифікації країн ЄС за типом підготовки фахівців присвячені дослідження В. Нагаєва, С. Сисоевої, Н. Пуховської, С. Заскалети, І. Летти. Проте, в науковій літературі ще не було ґрунтовно проаналізовано питання класифікації прикордонних відомств країн ЄС за типом підготовки персоналу.

Виклад основного матеріалу. Учені різних галузей пропонували різні типи класифікації країн ЄС за типом підготовки фахівців. Так, С. Заскалетою було обґрунтовано критерії класифікації країн ЄС за подібністю професійної підготовки фахівців аграрної галузі (соціальний, економічний, політичний) та на їх основі виокремлено дві групи країн ЄС за подібністю професійної підготовки фахівців аграрної галузі: країни Західної Європи (Данія, Бельгія, Люксембург, Нідерланди, Італія, Ірландія, Іспанія, Португалія, Греція, Франція, Німеччина, Великобританія) та Східної Європи (Чехія, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Польща, Словенія, Словаччина, Болгарія, Румунія) [5]. Науковець Т. Кристопчук обґрунтувала критерії класифікації країн ЄС за подібністю розвитку педагогічної освіти (за територіальною, галузевою специфікою, за освітніми реформами) та на їхній основі виокремила групи країн ЄС з подібними умовами розвитку педагогічної освіти: країни Західної Європи (країни БЕНІЛЮКС, Скандинавські країни, Австрія, Німеччина, Франція, Велика Британія, Ірландія); Центрально-Східноєвропейські країни (Польща, Болгарія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія); країни Балтії (Естонія, Латвія, Литва); країни Середземномор'я (Іспанія, Італія, Греція, Кіпр, Мальта) [6]. Дослідник В. Нагаєв класифікував країни ЄС за подібністю систем професійної підготовки фахівців відповідно до економічного розвитку країн, тому що якість освіти залежить від соціо-політичної та економічної системи [7].

Існуючі правоохоронні системи держави на підставі відмінностей в адміністративно-правовому статусі їх елементів можна класифікувати на три основні моделі: централізовану, децентралізовану (фрагментарну) і інтегровану (змішану). Централізована модель поліцейської системи характеризується жорстким підпорядкуванням всіх сил забезпечення внутрішньої безпеки країни під прямим контролем національного керівництва. Тому використовується вона виключно в унітарних демократичних державах. Централізована модель поліцейської системи

держави з'явилася в країнах континентальної Європи в кінці XVIII - початку XIX ст., і тому вона називається також континентальною. Децентралізована (фрагментарна) модель поліцейської системи характерна для федеративних держав, де побоювання щодо потенційно можливих зловживань з боку федеральних поліцейських структур призводить до створення численних самостійних, незалежних поліцейських агентств на регіональному та місцевому рівні, які лише координують свою діяльність з федеральними поліцейськими органами. Характерними представниками держав, що використовують децентралізовану (фрагментарну) модель поліцейської системи, є США, Канада, Австралія, а зразком для створення і використання даного виду поліцейської системи є США. Інтегрована (змішана) модель поліцейської системи держави характеризується поєднанням елементів централізованої і фрагментарної моделей. У ній зроблена спроба знайти «золоту» середину - поєднати принципи централізації і децентралізації в управлінні різними елементами поліцейської системи країни. Західні теоретики інтегровану (змішану) модель поліцейської системи часто розглядають як «помірно децентралізовану систему»; широко зустрічаються терміни «комбінована система» і «система компромісів» [8].

Централізована модель поліцейської системи держави з'явилася в країнах континентальної Європи в кінці XVIII - початку XIX ст., і тому вона також називається континентальною. Родоначальницею і класичним представником цієї моделі є Франція, де до і після Великої французької революції 1789 року склалися її основні елементи - поліція і жандармерія. Сьогодні, це найбільш поширена модель, її застосування окрім Франції прослідковується у таких країнах як: Китай, Іспанія, Угорщина, Італія, Ірландія, а також в Україні й інших країнах пост-радянського блоку.

Характерними представниками держав, що використовують децентралізовану (фрагментарну) модель поліцейської системи, є США, Канада, Австралія, а зразком для створення і використання даного виду поліцейської системи є США.

До числа провідних демократичних країн, що представляють інтегровану (змішану) модель поліцейської системи держави відносяться Великобританія, ФРН, Австрія, Японія. Їх національні поліцейські системи належать до однієї моделі, але до двох її відмінних видів: перший характерний для унітарних держав (Великобританія, Японія), другий - для федеративних (ФРН, Австрійська Республіка) [9].

У сучасних умовах на формування і розвиток професійної підготовки правоохоронців впливає ціла низка факторів: особливості соціально-економічного і політичного устрою; рівень соціального, культурного і наукового розвитку в цих країнах; їх національно-етнічні, територіально-географічні та культурно-історичні традиції, менталітет; панівні педагогічні та психологічні погляди; рівень розвитку освіти в країні; релігія; законодавча система; концепція діяльності поліції в суспільстві; вплив систем і досвіду підготовки в збройних силах; розвиток технологій (в тому числі

інформаційних, педагогічних, управлінських); розвиток таких наук, як філософія правоохоронної діяльності, різні галузі права, поліцейська, управління, політологія, соціологія, етика правоохоронної діяльності, психологія, педагогіка; соціально-економічні та управлінські теорії зі сфери державного управління [10].

З огляду на це, постала необхідність розкрити детально типологію відомств та особливості підготовки фахівців з прикордонної і берегової охорони в країнах ЄС. Класифікація прикордонних відомств країн ЄС відповідно до типу підготовки потребує детального вивчення особливостей охорони кордону в різних країнах. Намагаючись класифікувати прикордонні відомства країн ЄС, було виявлено, що вони представлені різноманітними службами, органами і агенціями, що в цілому складає близько 450 тисяч фахівців з охорони кордонів. В більшості випадків відповідальним органом за охорону кордону та прикордонний контроль в країнах ЄС є поліція. У дуже небагатьох країнах, таких як Мальта (і певною мірою Іспанія), збройні сили все ще здійснюють контроль на морських кордонах. Декілька країн ЄС мають спеціалізовані органи або агенції (прикордонні служби), які опікуються саме питаннями прикордонного характеру поза сферою компетенції поліцейських служб. Це стосується тільки Фінляндії, Латвії, Литви, Нідерландів, Польщі та Швейцарії, де в деяких випадках прикордонники також мають повноваження пов'язані з поліцією. Більш того, національні служби, що відповідають за зовнішній прикордонний контроль, часто належать до різних міністерств, які в більшості країн є міністерствами внутрішніх справ, а в інших також включають міністерство оборони (Франція, Італія, Норвегія, Португалія, Іспанія, Швеція і Нідерланди) [11].

Функції охорони зовнішніх кордонів ЄС виконують більше 50 національних відомств. Країнам ЄС було запропоновано призначити відповідальні національні органи. У 75% випадків були задіяні повністю, або для здійснення однієї або декількох функцій прикордонної охорони, міністерства внутрішніх справ (або їх федеральні колеги). У третині, що лишилась міністерство внутрішніх справ виступає в якості основного відповідального міністерства.

Іншим міністерством, яке може нести відповідальність за сферу охорони кордону, є міністерство юстиції, як в Данії та Ісландії. Міністерство юстиції виступає в якості координатора з іншими відомствами у справах Угорщини, Норвегії, Швеції та Швейцарії. У цих країнах міністерство юстиції також доручено виконувати правоохоронні функції.

Міністерство фінансів несе відповідальність за виконання митної функції. Міністерство оборони залучається до охорони кордону разом з міністерствами внутрішніх справ або юстиції в чотирьох середземноморських країнах (Франція, Італія, Мальта, Португалія і Іспанія) і двох скандинавських країнах (Норвегія і Швеція).

Основна відповідальність в країнах ЄС, які охороняють зовнішні кордони ЄС, зазвичай лежить на спеціалізованих чи професійних

прикордонних службах або органах. Це відповідає зобов'язанням, викладеним в Шенгенському кодексі про кордони [12], який визначає найкращі практики, згідно з якими національні прикордонні відомства повинні бути цивільними або невійськовими, а також те, що національним прикордонним органом має бути саме спеціалізований прикордонний орган або прикордонна поліція.

У країнах ЄС, які не охороняють зовнішній кордон ЄС, відповідальним відомством стала поліція або прикордонна поліція, а також відповідні органи аеропортів. У деяких державах-членах їм допомагають інші органи влади.

Науковець Е. Летта запропонував поділ прикордонних відомств ЄС на 4 групи: перша група – прикордонні відомства на основі поліцейської служби (Прикордонна поліція) 64% (21 відомство); друга група – прикордонна служба (на зразок ДПСУ) (12%) 4 відомства; третя група – берегова охорона (15%) 5 відомств; та четверта – воєнізована структура 9 % (3 відомства) [13].

Говорячи про національні відомства з функціями берегової охорони, їх налічується 316. Для прикладу, в Італії такі відомства включають італійську берегову охорону, італійський військово-морський флот і «Guardia di Finanza»; у Португалії - військово-морський флот, Республіканська національна гвардія та Національна морська адміністрація; в Іспанії - Іспанська Армада, Громадянська гвардія та іспанська митниця. Таким чином, не всі країни ЄС мають окремі органи з функціями берегової охорони. Кожне з цих національних відомств контролюється різними міністерствами, які включають не тільки міністерство внутрішніх справ, а й фінансове, митне, а також міністерство оборони.

У північному регіоні ЄС спостерігається високий ступінь інтеграції відомств берегової охорони, тому що в цих країнах превалує підхід на основі морської безпеки, охорони та оборони. Наприклад, ісландська берегова охорона є незалежним агентством, яке підпорядковується ісландському міністерству транспорту. Подібний підхід застосовується у Швеції та Норвегії. Тим не менш, в інших прибережних державах Балтійського регіону, тобто в Литві, Латвії та Польщі, існує чіткий розподіл між різними національними службами та відомствами. За винятком Хорватії, пошуково-рятувальні функції у Середземному морі виконуються переважно силами військово-морського флоту, хоча у Північному та Балтійському морях існує велика кількість різноманітних відомств, починаючи від військово-морського флоту до прикордонної охорони, поліції чи навіть спеціалізованих органів.

Розглянемо відомства із функціями охорони кордону та відомчих освітніх закладів освіти в країнах ЄС. Зважаючи на різноманітність існуючих національних відомств, які відповідають за контроль зовнішніх кордонів ЄС, необхідно детально розглянути відомства, порядок підпорядкування і навчальні заклади, які готують прикордонників в країнах ЄС.

В Австрії за охорону кордону відповідальність несе Федеральна поліція (Бундесполіцай) у складі Міністерства внутрішніх справ. Головним центром підготовки персоналу поліції Австрії є Академія безпеки, яка

включає декілька центрів підготовки: Центр управління ресурсами і якістю; Центр базової підготовки; Центр підвищення кваліфікації; Центр з питань зовнішніх відносин. Штаб Федеральної поліції розташований у Відні, йому підпорядковуються 11 центрів підготовки персоналу в 9 австрійських провінціях. У Бельгії кордон охороняє Федеральна поліція у складі Міністерства внутрішніх справ. Національна академія поліції Бельгії відповідає за підготовку персоналу поліції з питань управління кордонами та охорони кордону на національному рівні. Освітні програми розробляються Генеральним директором Адміністративної поліції, яка є головним відомством з питань прикордонного менеджменту. Оперативні органи охорони кордону, які входять до Генерального директорату, відповідають за зміст підготовки та визначення компетентностей необхідних для фахівців з питань прикордонного менеджменту. Усі інструктори та тренери є членами оперативних підрозділів охорони кордону. Загальний нагляд та керівництво з питань методики та якості підготовки персоналу належить Національній академії поліції.

У Болгарії прикордонна компонента представлена Генеральним директором прикордонної поліції Національної поліцейської служби у складі Міністерства внутрішніх справ. Персонал болгарської поліції готує Академія Міністерства внутрішніх справ, яка забезпечує професійну освіту і підготовку, а також проведення наукової та дослідницької роботи за фахом. Підготовка відбувається відповідно до національних та європейських освітніх стандартів, на основі останніх наукових досягнень у правоохоронній сфері, яка включає питання національної безпеки, громадського порядку, пожежної безпеки та цивільного захисту населення [14].

На Кіпрі для охорони кордону визначено Поліцію Кіпру у складі Міністерства внутрішніх справ, Відділ митного та акцизного збору у складі Міністерства фінансів. Академія поліції Кіпру включає 3 школи поліції: Школа підготовки офіцерського складу, Школа підготовки сержантів та поліцейських констеблів, а також Школу іноземних мов. Офіс FRONTEX у складі Академії поліції координує підготовку з питань імміграції та охорони кордону, а саме: базову підготовку для співробітників служби імміграції, базову підготовку для співробітників поліції порту та морської поліції; та спеціалізовані програми підготовки з питань Шенгенського законодавства.

В Естонії державний кордон охороняє Поліцейська та прикордонна служба у складі Міністерства внутрішніх справ, і Податкова та Митна служба у складі Міністерства фінансів. Естонська Академія безпеки є державним закладом, який надає професійну освіту цивільним службовцям з відомств підпорядкованих Міністерству внутрішніх справ. Цивільні службовці проходять підготовку в таких відомчих освітніх закладах: Коледж поліцейської та прикордонної служби; Коледж з підготовки фахівців з питань надзвичайних ситуацій; Коледж для працівників пенітенціарної сфери; Фінансовий коледж. Дана підготовка включає професійну підготовку, вищу професійну освіту. Доступна як очна, так і заочна форма навчання [13].

У Фінляндії функціонує Прикордонна служба та Поліція у складі Міністерства внутрішніх справ, Митна служба у складі Міністерства фінансів. Академія прикордонної та берегової охорони є освітнім і дослідницьким закладом, який надає базову підготовку, проводить перепідготовку та спеціалізовану підготовку персоналу прикордонної охорони та співробітників партнерських агенцій, таких як: поліція, митна служба, збройні сили та берегової охорони. Планування та розробка системи підготовки персоналу прикордонної охорони відбувається в Академії, на базі якої проводяться курси з рятувально-пошукових операцій, охорони кордону, управління прикордонною безпекою та курси підготовки кінологів [15].

У Франції кордон охороняють підрозділи Центральної поліції біля кордону, підрозділи "Генерале де Дуанес і Дройт", підрозділи Національної поліції, Національна Жандармерія та Морська Національна Жандармерія у складі Міністерств внутрішніх справ, Оборони та Фінансів. Національний поліцейський коледж Франції займається підготовкою французьких офіцерів поліції, надаючи як базову підготовку, а також подальшу підготовку. У співпраці з університетом Ліону він забезпечує акредитовану освітню програму рівня Магістра для старшого офіцерського складу поліції, студентів та франко-мовних офіцерів поліції з країн ЄС. Коледж також розробляє навчальні курси для співробітників інших агенцій безпекового сектору, у тому числі із питань безпеки кордону. У Німеччині за питання пов'язані з охороною кордону відповідає Федеральна поліція та Федеральна державна поліція в Баварії, Бремені та Гамбурзі у складі Міністерства внутрішніх справ, Митна служба у складі Міністерства фінансів. Федеральна академія поліції є центральним освітнім закладом Німецької федеральної поліції із 7000 працівниками. Головний центр Академії розташований у м. Любек і 10 центрів підготовки по всій країні. Академія готує фахівців у сферах охорони кордону, залізничної поліції, морської та авіаційної безпеки.

В Угорщині зовнішній кордон ЄС охороняє Національна поліція у складі Міністерства юстиції та правоохоронної діяльності, Митна та фінансова охорона у складі Міністерства фінансів. Національний університет державної служби, а саме – правоохоронний факультет, готує офіцерів поліції та співробітників для Міністерства внутрішніх справ і фахівців пенітенціарної служби. Університет організовує навчальні курси для різних правоохоронних структур. Кафедра прикордонної поліції була заснована у 1972 і проводить підготовку офіцерів-прикордонників рівня «Бакалавр», що є частиною поліцейської освіти. Школа підготовки правоохоронців у м. Сегед готує фахівців сержантського і унтер-офіцерського складу. Підготовка носить суто практичний характер і відбувається у різних навчальних точках, як наприклад, пункт пропуску через кордон «Розке». У 2015 році Школу було призначено Центром підготовки прикордонників. Центр проводить навчальні курси з питань основних прав, імміграції та перевірки документів.

В Італії кордон охороняють такі відомства: Polizia di Stato у складі Міністерства внутрішніх справ, Карабінери у складі Міністерства оборони,

Guardia di Finanza у складі Міністерства фінансів. Державний центр підготовки персоналу поліції готує фахівців для дорожньої, залізничної поліції, поштової поліції, поліції зв'язку, а також – прикордонної поліції. Центр є Партнерською академією FRONTEX, де за останні 10 років було проведено більше 80 заходів FRONTEX. Центр проводить навчальні курси для представників інших країн з питань охорони кордону та імміграційних питань. Школа економічної та фінансової поліції у Лідо ді Остія готує фахівців для Guardia di Finanza з питань фінансових розслідувань з метою захисту економічних та фінансових інтересів як в Італії так і в ЄС. Міжвідомчий правоохоронний коледж підвищення кваліфікації у Римі, який входить до складу Відділу громадської безпеки Міністерства внутрішніх справ, є навчальним закладом для підготовки фахівців Національної поліції і єдиним прикладом міжвідомчого коледжу в Європі. Коледж робить великий вклад у поширення культури транс-кордонної співпраці та взаємодії, а також організовує курси підвищення кваліфікації з питань міжвідомчої правоохоронної координації та міжнародного співробітництва та курси кримінального аналізу.

У Латвії охороною кордону займається Державна прикордонна служба у складі Міністерства внутрішніх справ. Коледж державної прикордонної служби Республіки Латвія готує інспекторів та молодших офіцерів, які повинні вміти організовувати та управляти охороною зеленої ділянки кордону та прикордонними перевітками, здійснювати пропуск іноземців у країну, здійснювати контроль за дотриманням правил транзиту та перебування в країні. Загалом, щороку у Коледжі проходять підготовку 200 прикордонників і студентів, під керівництвом 25 тренерів. Приблизно 1500 – 2000 прикордонників і 200 кінологів випускаються щорічно. До складу Коледжу входять кінологічний центр, тир та стрільбище, спортивний центр, басейн, навчальний пункт пропуску через кордон та інша навчальна інфраструктура для охорони кордону.

У Литві кордон охороняє Державна прикордонна служба у складі Міністерства внутрішніх справ. Школа Державної прикордонної служби у м. Медінінкай надає професійну освіту та проводить курси підвищення кваліфікації для персоналу національного прикордонного відомства, займається питаннями розробки методології та реалізації міжвідомчих та міжнародних проектів, організації співпраці на національному і міжнародному рівні. Школа проводить різноманітні навчальні курси з питань дотримання основних прав людини, професійної етики, особливостей професійного спілкування, розвитку інтеркультурної комунікації, законодавства ЄС, а також курси з прикордонного контролю, патрулювання у складі мобільних груп використовуючи оснащення для охорони кордону, виявлення підроблених документів, викрадених транспортних засобів, радіоактивних матеріалів та осіб, які уникають прикордонний контроль. У Республіці Мальта працює Імміграційна поліція у складі Міністерства Юстиції та внутрішніх справ та Митний департамент у складі Міністерства

фінансів та Збройні сили. Університет Мальти пропонує навчальний курс Спільна європейська транскордонна співпраця. Слухачі вивчають основи співпраці поліцейських органів, а також такі теми як: права людини, етику, різноманітність, професійні стандарти, законодавство, процедури, порядок взаємодії з іноземними партнерами [14].

Питаннями охорони кордону у Нідерландах опікується Королівська прикордонна варта у складі Міністерства Оборони, Митна служба, Роттердамська (портова) районна поліція у складі Міністерства фінансів. Центр підготовки з питань прикордонної безпеки Королівської прикордонної варти у м. Апелдорн почав функціонувати у 2015 році. Перелік навчальних курсів охоплює підготовку старших команд з повернення та супроводу, перевірку підроблених документів, підготовку членів екіпажу літака. Базова прикордонна підготовка у Центрі не надається, проте тут готують фахівців із зв'язку та конфлікт-менеджменту.

Кордон Польщі охороняє прикордонна служба у складі Міністерства Внутрішніх справ та адміністрації. У Республіці Польща підготовка службовців для Прикордонної варти орієнтована на вузькопрофесійне навчання. До системи професійної підготовки польських прикордонників входять три навчальних центри: Головний навчальний центр Прикордонної варти (м. Кошалін), Навчальний центр Прикордонної варти (м. Кентшин), Центр спеціалізованої підготовки Прикордонної варти (м. Любань). Навчальні центри Прикордонної варти орієнтовано виключно на професійну підготовку фахівців, що позначається на статусі освітніх установ у системі професійної освіти країни і відповідно на правовому статусі освітніх документів, які ними видаються. Дипломи, сертифікати, атестати або інші освітні документи, видані навчальними центрами, надають право проходити службу лише в Прикордонній варті та на певній посаді. Як правило, просування по службі неможливе без проходження додаткового навчання, що відповідає більш високому рангу. Процес навчання невід'ємно пов'язано з практикою, а саме: навчання здійснюється в процесі практичної діяльності. Практика є ключовим моментом у процесі навчання, що являє собою спіралеподібний цикл: навчання – застосування отриманих знань на практиці – навчання – практика – тест – наступний рівень навчання [15].

У Румунії функцію охорони кордону виконує Прикордонна поліція у складі Міністерства Внутрішніх справ та Адміністративної реформи, Національна митна служба у складі Міністерства державних фінансів. Система освіти і підготовки в румунській прикордонній поліції включає 2 складових: професійну освіту, яка надається в школах прикордонної поліції, під юрисдикцією Генерального прикордонного інспекторату Румунії та академічну, яка надається в поліцейській академії, що підпорядковується Міністерству Освіти та Міністерству Внутрішніх Справ. Обидва ці міністерства керуються принципами Болонського та Копенгагенського процесів. Окрім Поліцейської Академії в м. Бухарест в Румунії існує три школи підготовки персоналу прикордонної поліції, і кожна з них забезпечує

підготовку різного типу, різного кваліфікаційного рівня та різної цільової аудиторії.

Іспанський кордон охороняє Національна поліція у складі Міністерства Внутрішніх справ, Цивільна гвардія у складі Міністерства Оборони, Митниця у складі Міністерства фінансів. Партнерська академія FRONTE, розташована у штабі фіскальної та прикордонної служби Цивільної гвардії організовує низку тренінгів та навчальних курсів Агенції FRONTEx у яких бере активну участь увесь персонал Цивільної гвардії. Наразі функціонують курси з фундаментальних прав людини для персоналу, який буде використовуватись у спільних операціях FRONTEx, а також внутрішньовідомчі курси з питань охорони зеленої ділянки кордону, боротьби з нелегальною міграцією та управління ризиками. У Швеції охороною кордону опікується Поліція у складі Міністерства юстиції, Берегова охорона у складі Міністерства оборони, Митниця у складі Міністерства фінансів, і Міграційна рада у складі Міністерства інтеграції та гендерної рівності. Відділ розвитку професійної компетентності Шведської поліції відповідає за підготовку та професійний розвиток персоналу служби. Відділ розробляє та проводить навчальні курси з питань: прикордонного контролю, інтерв'ювання, збору розвідданих, менеджменту, поліцейської тактики. Відділ також активно підтримує міжнародне співробітництво та обмін кращими поліцейськими тактиками.

Аналогічно і підходи до підготовки прикордонників в країнах ЄС все ще лишаються різними. Згідно з дослідженням "Уніфікована підготовка - Система моніторингу" [16], та оновленого «Аналізу потреб 2016 року» [17] на основі розісланого усім Національним координаторам з питань співпраці з Агенцією FRONTEx анкет для визначення типу підготовки персоналу прикордонних відомств, були отримані відповіді від прикордонних відомств 28 країн ЄС. В результаті узагальнення даних опитування в країнах ЄС виявлено чотири різні основні типи підготовки прикордонників.

Перша група включає держави, де прикордонники проходять аналогічну підготовку, що й співробітники поліції. Деякі аспекти курсу поліцейської підготовки належать до функцій охорони кордонів. Теоретично всі співробітники поліції можуть залучатися до охорони кордонів, однак на практиці остаточну кваліфікацію співробітник найчастіше одержує на робочому місці. Це такі країни як: Бельгія, Болгарія, Хорватія, Греція, Німеччина, Румунія, Угорщина, Словенія, Великобританія, Ірландія.

До другої групи належать прикордонні відомства держав, де прикордонники спочатку проходять поліцейську підготовку, а потім також спеціальну підготовку щодо охорони кордону як додаткову частину до базового навчального курсу: Данія, Австрія, Італія, Франція, Словаччина, Швеція, Чехія.

У третій групі - держави, де співробітники поліції й прикордонної служби проходять підготовку окремо. Прикордонники навчаються виконувати функції, які стосуються виключно охорони кордонів. Це такі країни як: Фінляндія, Латвія, Литва, Естонія, Нідерланди, Польща,

Португалія, Іспанія.

До четвертої групи належать держави, де проводиться підготовка співробітників імміграційної служби та фахівців з прикордонного контролю. Це такі країни як: Люксембург, Кіпр, Мальта. Цей вид відрізняється від підготовки поліції та прикордонників у традиційному розумінні. Такі працівники працюють у різних сферах, виконуючи певні функції, пов'язані з прикордонним контролем, найчастіше у сфері паспортного контролю.

Відповідно до результатів опитування, 8 прикордонних навчальних закладів зазначили, що їх вид базової підготовки відповідає опису першої групи; 10 – другій групі; 11 – третій; 2 країни зазначили, що їх вид підготовки відповідає як першій, так і третій групі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У країнах ЄС, які не охороняють зовнішній кордон ЄС, відповідальними відомствами, які опікуються охороною кордонів, є поліція або прикордонна поліція, а також відповідні органи аеропортів. У деяких країнах ЄС їм допомагають інші органи влади, які умовно можна об'єднати у 4 групи: перша група – прикордонні відомства на основі поліцейської служби (Прикордонна поліція) 64% (21 відомство); друга група – прикордонна служба (на зразок ДПСУ) (12%) 4 відомства; третя група – берегова охорона (15%) 5 відомств; та четверта – воєнізована структура 9 % (3 відомства).

Підходи до підготовки прикордонників в країнах ЄС все ще лишаються різними, так в країнах ЄС виявлено чотири різні основні типи базової підготовки прикордонників. Перша група включає держави, де прикордонники проходять аналогічну підготовку, що й співробітники поліції: Бельгія, Болгарія, Хорватія, Греція, Німеччина, Румунія, Угорщина, Словенія, Великобританія, Ірландія. До другої групи належать прикордонні відомства держав, де прикордонники спочатку проходять поліцейську підготовку, а потім також спеціальну підготовку щодо охорони кордону як додаткову частину до базового навчального курсу: Данія, Австрія, Італія, Франція, Словаччина, Швеція, Чехія. У третій групі – держави, де співробітники поліції й прикордонної служби проходять підготовку окремо. Прикордонники навчаються виконувати функції, які стосуються виключно охорони кордонів: Фінляндія, Латвія, Литва, Естонія, Нідерланди, Польща, Португалія, Іспанія. До четвертої групи належать держави, де проводиться підготовка співробітників імміграційної служби та фахівців з прикордонного контролю, наприклад підготовка співробітників служби імміграції у Люксембурзі, на Кіпрі, Мальті.

Напрямами подальших розвідок вважаємо проведення порівняння освітньо-професійних програм підготовки прикордонників країн ЄС з метою визначення їх переваг та недоліків і використання отриманої інформації для розбудови системи підготовки ДПСУ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник. Київський університет імені Бориса Грінченка; Рівне: Овід, 2012. 352 с.
2. Стратегія розвитку Державної прикордонної служби № 1189-р від 23 листопада 2015 р.
3. Bloschchynskiy I. H. Enhancement of cadets' practical training at the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi. Science and Education. 2017. Vol. 4. pp. 5–10.
4. Balendr, A. (2018). Designing professionally oriented training courses for border guards in accordance with the sectoral qualifications framework based on the virtual aula platform. Information Technologies and Learning Tools, 63(1), 68-80. Retrieved from <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1807/1293>.
5. Заскалета С.Г. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу: монографія. Миколаїв: Іліон, 2013. 500 с.
6. Кристопчук Т.Є. Тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу: дис... докт. пед наук: 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2014.
7. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
8. Быков А. Теоретические и прикладные проблемы функционирования национальных полицейских систем: диссерт... докт. юрид. наук: 12.00.14. Москва, 2008.
9. Асямов С., Таджиев А., Миразов Д., Якубов А. Полиция зарубежных стран: система организации и опыт профессиональной подготовки кадров: учебное пособие. Ташкент: Издательство «Fan va texnologiya», 2010. С. 14–17.
10. Колонтаевская И. Педагогика профессионального образования кадров полиции зарубежных стран: дис... докт. пед. наук: 13.00.01. Москва, 2002.
11. Carrera S. Towards a Common European Border Service? CEPS Working Document No. 331/June 2010. P. 9–10.
12. Шенгенський кодекс про кордони (Schengen Borders Code) [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security.
13. Letta, E. The European Border and Coast Guard Addressing migration and asylum challenges in the Mediterranean? Task Force Report. 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.ceps.eu/system/files/TFR%20EU%20Border%20and%20Coast%20Guard%20with%20cover_0.pdf/.
14. Partnership Academies Network. Plac Europejski 6, Warsaw, Poland, 2017.
15. Кіреєв О. М. Професійна підготовка прикордонників Європейського Союзу (на прикладі Прикордонної Варти Республіки Польща) / Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, вип. 5. – С. 69–77.
16. Interoperability Assessment Program Study (2015). Warsaw, Poland: European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union.
17. Training Needs Assessment report (2016). Warsaw, Poland: European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union.

REFERENCES

1. Sysoeva, S.O., Kristopchuk, T.E. (2012) Osvitni systemy krayin Yevropeyskoho Soyuzu: zahalna kharakterystyka : navchalnyy posibnyk [Educational systems of the countries of the European Union: general characteristics: textbook] Kiev, Boris Grinchenko University. - Rivne: Ovid. (in Ukrainian).

2.

17. Training Needs Assessment report. (2016). Warsaw, Poland: European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union. (in English).

РЕЗЮМЕ

Балендр Андрей,
кандидат педагогических наук, доцент
Национальная академия Государственной пограничной
службы Украины имени Богдана Хмельницкого

Классификация пограничных ведомств стран Европейского Союза по типу подготовки персонала

В статье автор представил классификацию пограничных ведомств стран Европейского Союза (ЕС) по типу подготовки персонала. Рассмотрена типология ведомств и особенности подготовки специалистов пограничной и береговой охраны в странах ЕС. Проведен обзор ведомств с функциями охраны границы и ведомственных учебных заведений в странах ЕС. Пограничные ведомства стран ЕС по типу подготовки персонала разделены на 4 группы. Первая группа включает ведомства, где пограничники проходят подготовку, аналогичную полицейской. Ко второй группе относятся пограничные ведомства государств, где пограничники сначала проходят полицейскую подготовку, а затем также специальную подготовку по охране границы как дополнительную часть к базовому учебному курсу. В третьей группе - государства, где сотрудники полиции и пограничной службы проходят подготовку отдельно. К четвертой группе относятся государства, где проводится подготовка сотрудников иммиграционной службы и специалистов по пограничному контролю. В статье был проанализирован данный опыт с целью его внедрения в систему профессиональной подготовки персонала пограничного ведомства Украины.

Ключевые слова: унифицированная подготовка; персонал пограничных ведомств; страны Европейского Союза.

SUMMARY

Andrii Balendr,
Ph.D., Associate Professor
National academy of the State Border Guard Service of Ukraine
named after Bohdan Khmelnytskyi

Classification of the European Union Border Guard Agencies by the Personnel Training Type

Introduction. *The article reveals the classification of border authorities of the countries of the European Union (EU) by the type of personnel training. The typology of agencies and characteristic features of personnel training in border and coast guard agencies in EU countries has been considered.*

Purpose. *To review the EU agencies with border guard functions and their departmental educational institutions in order to determine their characteristic features and provide their classification according to the type of personnel training.*

Methods. *In order to achieve the purpose of the study, the following set of methods was used: analysis of pedagogical and psychological literature, synthesis, comparison, comparative study of the concepts, trends, pedagogical observation, collection and generalization of independent characteristics on the problem of classification of the European Union border guard agencies by the personnel training type.*

Results. *Border agencies of the EU countries according to the type of personnel training can be divided into 4 groups. The first group includes agencies where the border guards are trained as police officers. The second group includes the border authorities where border guards first undergo police training, and then special training on border protection as an additional part to the basic training course. The third group includes agencies where police officers and border guards are trained separately. The fourth group includes countries where is conducted training of immigration and border checks specialists.*

Originality. *For the first time was conducted a thorough research of the European Union Border Guard Agencies and their complete classification by the personnel training type was presented.*

Conclusion. *The classification has been considered with the purpose of its using to improve the system of professional training of personnel of the Ukrainian border guard service.*

Key words: *common training; personnel of border guard agencies; countries of the European Union.*